

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

IHMISOIKEUSKESKUS

Toimintasuunnitelma 2018

**IHMISOIKEUSKESKUS
TOIMINTASUUNNITELMA VUODELLE 2018**

Hyväksytty Ihmisoikeusvaltuuskunnassa
11.12.2017

1 Toiminnan suunnittelun lähtökohdat	4
Tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa	4
Ihmisoikeuskeskuksen resurssit	4
Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan päälinjat	5
2 Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen	6
Tiedotus	6
Koulutus ja kasvatus perus- ja ihmisoikeuksista	6
Perus- ja ihmisoikeustutkimus	7
3 Perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamisen seuranta	8
Yleistä seurannasta	8
Ihmisoikeuskeskuksen seurantatyö	8
Seurannan prioriteetit	9
4 YK:n vammaisyleissopimuksen edistäminen ja seuranta	10
Vammaisyleissopimuksen edistäminen	10
Vammaisyleissopimuksen seuranta	10
5 Ihmisoikeusvaltuuskunta	11
Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2018	11
Vammaisten henkilöiden osallistaminen	11
6 Osallistuminen kansainväliseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön	12
Liitteet	13
Ihmisoikeuskeskus, Ihmisoikeusvaltuuskunta ja kansallinen ihmisoikeusinstituutio	13

1 Toiminnan suunnittelun lähtökohdat

Tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa

Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteesta ei ole kaiken kattavaa analyysiä saatavilla, vaan tieto on hajallaan eri lähteissä. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa on vuosittain havaintoja puutteista - ns. kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa - mutta sitä ei voida pitää kattavana esityksenä Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteesta. Myös oikeuskanslerin kertomuksesta saadaan tietoa perus- ja ihmisoikeuksien tilasta ja erityisvaltuutetuilta tietoa mm. syrjinnästä, lapsen oikeuksien toteutumisesta ja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta jne. Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma, samoin kuin jotkin muut toimintaohjelmat, myös listaavat havaittuja ongelmakohtia ja niihin esitettyjä ratkaisutoimenpiteitä. Oikeuksien toteutumista ei kuitenkaan edelleenkään systemaattisesti seurata Suomessa.

Keskustelu perus- ja ihmisoikeuksista (PIO) on viime vuosina Suomessakin polarisoitunut ja niiden merkitystä on kasvavassa määrin kyseenalaistettu. Erityisesti pakolaisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvät kysymykset jakavat mielipiteitä voimakkaasti. Yhteiskunnallinen kehitys ja uudistukset sekä tekniikan kehittyminen tuovat mukanaan uusia haasteita perus- ja ihmisoikeuksille. Tietoa ja ymmärrystä perus- ja ihmisoikeuksista tarvitaan sekä viranomaistojen toiminnassa että julkisessa keskustelussa ja sitä pitää suunnata erityisesti opetukseen ja koulutukseen. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista pitää pystyä seuraamaan entistä systemaattisemmin ja niiden valvontaa tulee kehittää. Systemaattinen perus- ja ihmisoikeuksien toteutu-

misen seuranta vaatisi kuitenkin huomattavasti suurempia resursseja kuin mitä tällä hetkellä on käytettävissä.

Ihmisoikeuskeskuksen resurssit

Ihmisoikeuskeskuksen lakimääräiset tehtävät ovat laajat ja resurssit niukat. PIO-toimijoiden kenttä on Suomessa hajanainen ja toimijoita on runsaasti. Toisaalta lähes kaikki PIO-toimijat - pois lukien ylimmät laillisuusvalvojat - ovat suhteellisen pieniä tehtäviinsä nähden ja kansainvälisesti vertailtuna. Erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen, seurantaan, selvityksiin ja tutkimukseen on vain vähän resursseja. Yhteistyön kehittäminen on tärkeää, mutta eri toimijoiden resursseja pitäisi myös lisätä.

Ihmisoikeuskeskuksessa on **vuonna 2018 pysyviä virkoja neljä (johtaja ja kolme asiantuntijaa)**. Näiden lisäksi keskuksessa työskentelee kaksi vuotta kestävässä hankkeessa kansainvälisten asioiden koordinaattori marraskuusta 2017 alkaen. Sen lisäksi voidaan palkata tarpeen mukaan nuoria asiantuntijoita ja harjoittelijoita avustaviin projektiluonteisiin tehtäviin. Ihmisoikeuskeskuksella ei ole edelläkään sihteerä eikä tiedottajaa. Asiantuntijoiden aikaa kuluu myös erilaisiin hallinnollisiin tehtäviin.

Ihmisoikeuskeskuksen vuoden 2018 talousarvio on noin 600,000 euroa. Ihmisoikeuskeskus on osa eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaa eikä maksa käytettävissä olevasta infrastruktuurista (mm. tilat, laitteet, kirjaamo- ja hallintopalvelut saadaan joko eduskunnalta tai oikeusasiamiehen kanslialta). Käytettävissä olevat taloudelliset resurssit ovat henkilöstö- ja

toimintakuluja, joista henkilöstökulujen osuus on noin 440,000 euroa. Toiminnan kulut ovat noin 160,000 euroa, josta tiedotukseen varataan 30,000 euroa ja asiantuntijapalveluiden hankintaan (mm. selvitykset) noin 60,000 euroa.

Toimintaa suunniteltaessa ja arvioitaessa on huomioitava **keskuksen sijainnin ja yhteistyön tuottama synergiaetu**. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, jonka hallinnollisessa yhteydessä Ihmisoikeuskeskus sijaitsee, on keskeinen toimija kotimaan PIO-valvonnassa. Lailisuusvalvonnan kautta saatava tieto hyödyntää myös Ihmisoikeuskeskusta. Lisääarvoa tuo myös Ihmisoikeusvaltuuskunta. Sen jäsenten tuoma asiantuntevuus ja kosketuspinta suomalaiseen PIO-todellisuuteen on arvokasta keskuksen toiminnalle. Yhteistyötä myös muiden PIO-toimijoiden kanssa tehdään strategisesti ja suunnitelmallisesti.

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan päälinjat

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnot päälinjat ovat:

- perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus ja sen edistäminen;
- riippumaton perus- ja ihmisoikeus-seuranta ja raportointi;
- vammaisten henkilöiden oikeuksien edistäminen ja seuranta;
- Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta ja kotimainen yhteistyö
- eurooppalainen ja kansainvälinen yhteistyö

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa pisimmällä ollaan PIO-kasvatuksen ja -koulutuksen sekä kotimaisen ja kansainvälisen yhteistyön toteuttamisessa. Vammaisten henkilöiden oikeuksien edistäminen ja seuranta ovat vielä uutta toimintaa, joka aloitettiin uuden tehtävän myötä vuoden 2016 lopulla. PIO-seuranta ja riippumaton raportointi ovat kehittämisen kohteena, joskin aikaisempinakin vuosina on jo osallistuttu raportointiin omilla lausunnoilla. Seurantaa tarvitaan myös kotimaan vaikuttamistyön tietopohjaksi.

2 Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen

Tiedotus

Ihmisoikeuskeskuksella ei ole tiedottamiseen keskittyvää virkaa, vaikka sen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu perus- ja ihmisoikeuksista tiedottaminen. Tässä tilanteessa joudutaan tiedotusta ja viestintää hoitamaan oman työn ohella ja ostopalveluita käyttäen. Henkilöstön viestintäosaamista kehitetään koulutuksella ja ulkopuolisia viestinnän ostopalveluita käytetään viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen erityisesti keskuksen verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

Ihmisoikeuskeskus tiedottaa laatimalla **uutiskatsauksia** sekä kansainvälisistä että kotimaan PIO- tapahtumista ja -aiheista. Tiedottamiseen käytetään myös **perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja**, joista tärkein on ihmisoikeusvaltuuskunta. Tärkeä tiedotuksen ja koulutuksen keino ovat Ihmisoikeuskeskuksen järjestämät **kutsu- ja yleisötilaisuudet**. Tilaisuuksia järjestetään uusista ja ajankohtaisista PIO-teemoista. Keskuksen verkkosivuja, Facebook-sivua ja Twitter-tiliä hyödynnetään tiedottamiseen keskuksen toiminnasta ja perus- ja ihmisoikeuksista yleisesti.

- Viestintäsuunnitelma ja viestintäkaleri otetaan käyttöön vuoden 2018 alusta.

YK:n vammaisyleissopimuksen tultua Suomessa voimaan kesäkuussa 2016, tiedotusta ja viestintää kehitetään uusien edistämisen- ja seuranta-tehtävien edellyttämällä tavalla ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

- Ihmisoikeuskeskus tiedottaa YK:n vammaisyleissopimuksesta ja YK:n vammaiskomitean työstä sekä omasta toiminnastaan. Yhteistyötä tehdään oikeusasiamiehen kanslian ja valtuuskunnan pysyvän jaoston, vammaisten ihmisoikeuskomitean (VIOK) kanssa.
- Ihmisoikeuskeskuksen yhteistyössä yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston kanssa valmisteleva vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva kampanja käynnistyy vuoden 2018 alkupuolella.
- Viestinnän esteettömyys ja saavutettavuus pyritään turvaamaan keskuksen verkkosivuilla, joita uudistetaan asteittain vuoden 2018 aikana.

Koulutus ja kasvatus perus- ja ihmisoikeuksista

PIO-koulutus ja -kasvatus ovat edelleen tärkeä painopistealue Ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa. Vuonna 2017 julkaistun PIO-luentosarjan markkinointia ja kehittämistä jatketaan edelleen. Yhteistyöstä on sovittu valtioneuvoston kärkihankkeeseen pohjautuvan valtion digitaalisen eOppiva -koulutusalan tuottajien kanssa. Luentosarja tulee hankkeeseen pilotiksi ja on sitä kautta vuonna 2018 kaikkien valtion työntekijöiden (n. 73 000) käytössä. Luentosarjaa myös täydennetään temaattisilla osilla.

- Vahvistetaan PIO-koulutuksen saata-
vuutta yhteistyön kautta.
- Valmistellaan koulutusaineistoa tee-
masta vammaisten henkilöiden oikeu-
det.
- Osallistutaan Messukeskuksessa
järjestettävään Suomen suurimpaan
opetus- ja kasvatustapahtumaan Educa-
tapahtumaan yhdessä Amnesty Internationalin
Suomen osaston, Ihmisoikeusliiton ja
Suomen Unicefin kanssa.
- Educa-tapahtumaan kootaan PIO-
kasvatuksesta esittelyosasto ja lavaoh-
jelma.
- Oikeusasiamiehen kanssa aloitettu
hanke opetussektorin PIO-osaamisen
vahvistamiseksi jatkuu. Opetustoimen
johdon koulutus toteutetaan kaikkien
aluehallintovirastojen (AVI) alueella.
- Tuotetaan PIO-koulutusmoduuli
aluehallintovirastojen toteuttamaan
opetustoimen johdon ja rehtoreiden
koulutuskokonaisuuteen yhteistyössä
Opetushallituksen kanssa.
- Oikeusasiamiehen kanssa aloitetaan
uuden koulutushankkeen suunnittelu
suljettujen laitosten henkilöstön PIO-
osaamisen vahvistamiseksi.
- Osallistutaan suljettuihin laitoksiin
tehtäviin tarkastuksiin ja kartoitetaan
tietopohjaa osaamistarpeista koulutus-
hankkeen jatkosuunnittelua varten.

Keskustelua ja yhteistyötä PIO-kasvatuksen ja -koulutuksen edistämiseksi Suomessa jatketaan muidenkin kuin yllä mainittujen tahojen kanssa. Ihmisoikeuskeskus antaa edelleen

myös asiantuntijatukea PIO-koulutusta tekeville tahoille mm. aiheesta ihmisoikeudet ja yritystoiminta.

Perus- ja ihmisoikeustutkimus

Ihmisoikeuskeskus seuraa PIO-tutkimusta erityisesti sille keskeisten teemojen, kuten PIO-kasvatuksen ja -koulutuksen ja vammaisten henkilöiden oikeuksien osalta ja tiedottaa mahdollisuuksien mukaan ajankohtaisesta tutkimuksesta ja tapahtumista uutiskirjeessään. Omia selvityksiä Ihmisoikeuskeskus voi tehdä joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden tutkijoiden kanssa.

Syksyllä 2017 julkaistiin Ihmisoikeuskeskuksen toimeksiannosta ja Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin toimesta tehty ”Selvitys perus- ja ihmisoikeustutkimuksesta Suomessa: asiantuntijoiden näkemyksiä”. Selvitystä käsiteltiin ihmisoikeusvaltuuskunnassa ja sen pohjalta jatketaan keskustelua.

PIO-kasvatusta koskevaan tutkimukseen liittyen keskus osallistui syksyllä 2017 kasvatustieteen päiville Lapin yliopistolla. Vuosina 2018-2022 keskus tukee Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen arvoihin, dialogiin ja ihmisoikeuksiin keskittyvää Unesco-professuuria ja edistää aiheita koskevan tutkimuksen kehittämistä Suomessa.

Vammaisten henkilöiden osallistamisveloitteen täytäntöönpanossa on huomattu olevan haasteita käytännön tasolla niin Suomessa kuin muissakin sopimusosapuolivaltioissa. Osallistamisveloitteen toteuttamisesta ei ole tutkittua tietoa saatavilla.

- YK:n vammaisyleissopimuksen osallistamisveloitteen sisällön täsmentäminen on aiheena vuonna 2018 käynnistettävässä Ihmisoikeuskeskuksen selvityksessä.

3 Perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamisen seuranta

Yleistä seurannasta

Ihmisoikeuskeskukselle on säädetty laissa myös perus- ja ihmisoikeuksien yleiseen seurantaan liittyviä tehtäviä. Hallituksen esityksen mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on **kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen, kansainvälisten valvontaelinten Suomea koskevien suositusten ja päätelmien toimeenpanon sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon riippumaton seuranta.** Näin määriteltynä riippumaton yleinen seurantatehtävä on hyvin laaja.

Tehtävän laajuuden vuoksi toimintaa tuleekin priorisoida seurannan kohteiden ja omien toimien osalta. Toimintaa pitää myös jaksottaa ajankohtaisten prosessien (mm. määräaikaisraportointi) ja muiden tarpeiden mukaisesti. Suomessa on myös useita muita toimijoita, jotka omalta osaltaan toteuttavat seurantaa joko lain tai omien sääntöjensä nojalla (erityisvaltuutetut, järjestöt) tai valvontatehtävänsä kautta (ylimmät laillisuusvalvojat). Yhteistyötä ja työnjakoa suunnitellaan kentän kokonaisuuden kannalta eniten lisäarvoa tuottavalla tavalla.

Seurantaa ja omia selvityksiä tarvitaan kansainvälisen raportoinnin lisäksi omiin aloitteisiin ja lausuntoihin kotimaan vaikuttamistyössä. Sekä aloitteet että lausunnot ovat keskuksen lakisääteisiä tehtäviä perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Ihmisoikeuskeskus on vuoden 2017 aikana laatinut seurantasuunnitelmaa. Suunnitelman mukaan kerätään ja analysoidaan olemassa olevaa luotettavaa tietoa, arvioidaan omien selvitysten tarvetta sekä valikoidaan teemoja,

joita pyritään seuraamaan ottaen huomioon mm. Suomea koskevan määräaikaisraportoinnin aikataulut seuraavien kolmen vuoden aikana.

Ihmisoikeuskeskuksen seurantatyö

Ihmisoikeuskeskus toteuttaa seurantaa mm.

- kartoittamalla seurantarpeet sekä luotettavat ja riippumattomat tiedonlähteet ja seurantatahot
- seuraamalla tarkemmin valittuja ajankohtaisia teemoja
- laatimalla omia selvityksiä ja raportteja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumises- ta, mahdollisista ongelmakohtista ja rakenteiden muutostarpeista
- osallistamalla kansainväliseen määräaikaisraportointiin ja kansalliseen PIO-työhön tuottamalla riippumatonta ja puolueetonta tietoa valituista teemoista
- edistämällä tietoisuutta eri lainkäyttö- ja valvontaelinten Suomelle antamien suositusten ja ratkaisujen sisällöstä ja kansallisesta täytäntöönpanosta
- tiedottamalla ajankohtaisista PIO- teemoista, seurannan prosesseista ja sisällöstä kohdennetusti

Seurannan prioriteetit

Seurannan tulee perustua etukäteen suunniteltuun yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Sen tulee olla strategista ja pitkäjänteistä, priorisoidua ja oikea-aikaista, sekä suhteutettua käytävissä oleviin resursseihin. Yleisen seurannan lisäksi Ihmisoikeuskeskuksella on YK:n vammaisyleissopimuksen seuranta erityistehtävänä (kts. alla).

- Ihmisoikeuskeskus kiinnittää erityistä huomiota niihin teemoihin tai oikeuksiin, joiden toteutumisen edistämistä ja seurantaan varten ei ole olemassa omaa erityisvaltuutettua tai muuta valvojaa.
- Ihmisoikeuskeskus seuraa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, ml. maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien toteutumista ja tekee niistä tarvittaessa myös omia selvityksiä. Moniperustainen syrjintä pyritään huomiomaan seurannassa.
- Kansallisen PIO-toimintaohjelman täytäntöönpanoa seurataan valittujen teemojen osalta riippumattomana PIO-verkoston asiantuntijana. Ihmisoikeuskeskus seuraa erityisesti PIO-kasvatuksen ja -koulutuksen toteutumista.
- PIO-toimintaohjelman ulkopuolelle jääneitä tärkeitä aihealueita, kuten ns. translain uudistamista seurataan.
- Naisiin kohdistuva väkivalta on ajankohtainen teema vuonna 2018 (ns. Istanbulin-sopimuksen ja CEDAW-sopimuksen määräaikaisraportointi vuoden aikana).
- Alkuperäiskansojen ja vähemmistöjen oikeudet, ml. kielelliset oikeudet, ovat ajankohtaisia teemoja sekä kansainvälisen sopimusvalvonnan että kotimaisten lainsäädäntöhankkeiden näkökulmasta.
- Ihmisoikeuskeskus toteuttaa vuosina 2018-2019 yhteistyössä oikeusministeriön ja Euroopan perusoikeusviraston kanssa kansallisen perusoikeusbarometrin, jolla selvitetään yleistä tietämystä Suomen perusoikeuksista, käsityksiä eri oikeuksien tärkeydestä ja kokemuksia niiden toteutumisesta arjessa.

4 YK:n vammaisyleissopimuksen edistäminen ja seuranta

Vammaisyleissopimuksen edistäminen

Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen edistäminen ja seuranta on kesäkuusta 2016 alkaen ollut Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution erityistehtävä.

- Ihmisoikeuskeskus jatkaa yhteistyötä vammaisjärjestöjen ja viranomaisten kanssa vammaisyleissopimuksen edistämiseksi.

Vammaisyleissopimuksen seuranta

Vuonna 2018 Suomen hallitus antaa ensimmäisen määräaikaisraporttinsa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle. Vammaisjärjestöt valmistelevat myös ns. varjoraportin antamista vuoden 2018 aikana. Näiden raporttien antamisen myötä saadaan tilannekuva vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisesta Suomessa, niissä ilmenevistä puutteista ja tiedontarpeista.

Vuonna 2017 Ihmisoikeuskeskus laati yhteistyössä Vammaisfoorumin kanssa verkkokyselyn vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisesta Suomessa. Vammaisfoorumi käyttää kyselyn tuloksia YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle annettavaan omaan rinnakkaisraporttiinsa muun tiedon ohella.

Ihmisoikeuskeskus - ja Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio - antaa oman raporttinsa komitealle ennen kuin Suomen hallituksen raportti tulee komitean käsittelyyn, jotta käsitteilyyn saadaan tuoretta ja täydentävää aineistoa.

Seuranta tehdään yhteistyössä kotimaisten sidosryhmien kanssa ja niiden keräämää tietoa hyödyntäen. Näitä tahoja ovat mm. eduskunnan oikeusasiamies, oikeuskansleri, yhdenvertaisuusvaltuutettu, vammaisjärjestöt ja tutkimuslaitokset (THL, KELA).

- Ihmisoikeuskeskus seuraa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista yleisesti ja kerää erityisesti kokemusperäistä tietoa.
- Ihmisoikeuskeskus seuraa hallituksen raportointia YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle ja tarvittaessa kommentoi sitä.
- Ihmisoikeusvaltuuskunnan pysyvä jaosto vammaisten ihmisoikeuskomitea (VIOK) osallistuu seurantaan osana kansallista seurantamekanismia.

5 Ihmisoikeusvaltuuskunta

Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2018

Eduskunnan oikeusasiamies asetti 17.3.2016 uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan (38 jäsentä). Keväällä 2016 Ihmisoikeuskeskus teki kyselyn uuden valtuuskunnan jäsenille kuullakseen valtuuskuntaa sen työ- ja menettelytavoista, tehtävistä sekä käsiteltävistä PIO-kysymyksistä.

Kyselyn tulosten ja valtuuskunnassa käydyn keskustelun pohjalta Ihmisoikeuskeskus valmisti **valtuuskunnan toiminnan kaksivuotisen työsuunnitelman 2016–2018**, joka hyväksyttiin valtuuskunnan kokouksessa 5.9.2016.

- Jatketaan työsuunnitelmassa olevien ajankohtaisten teemojen käsittelyä valtuuskunnassa eri tavoin.
- Järjestetään valtuuskunnan työpaja, jossa käsitellään perus- ja ihmisoikeuksien seuranta ja vaikuttamistyötä.

Vammaisten henkilöiden osallistaminen

YK:n vammaisyleissopimuksen 33 artikla edellyttää riippumatonta rakennetta, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan sopimuksen täytäntöönpanoa. Artiklan mukaisista tehtävistä huolehtivat lain mukaan **eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta**. Sopimuksen mukaan kansalaisyhteiskunta, erityisesti vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava

ja heidän on osallistuttava valvontaprosessiin täysimääräisesti.

Osallistaminen tapahtuu valtuuskunnan alaisen pysyvän jaoston eli vammaisten ihmisoikeuskomitean (VIOK) kautta. Valtuuskunta valitsi pysyvän jaoston jäsenet kesäkuussa 2016 pidetyssä kokouksessa. Vuoden 2018 alkupuolella pysyvää jaostoa täydennetään avoimen haun perusteella ulkopuolisilla asiantuntijajäsenillä, jotka valtuuskunta valitsee Ihmisoikeuskeskuksen johtajan esittelystä.

VIOK aloitti toimintansa syksyllä 2016. Vuonna 2017 kokouksissa on käsitelty mm. vammaisyleissopimuksen osallistamisveloitusta, SOTE-uudistusta, vammaisten lasten kuulemista. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia (EOAK) on järjestänyt VIOK:in jäsenille koulutusta OPCAT-tarkastuksille osallistumisesta. VIOK on tehnyt aloitteen SOTE-kuulemisista ja vammaisten osallistamisesta valtuuskunnalle, joka käsiteltiin valtuuskunnan kokouksessa kesäkuussa 2017.

- Uudet asiantuntijat perehdytetään vuoden 2018 alkupuolella kansallisen ihmisoikeusinstituution ja VIOK:n toimintaan.
- VIOK tekee oman toimintasuunnitelmansa vuodelle 2018.

6 Osallistuminen kansainväliseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön

Ihmisoikeuskeskuksen tavoitteena on sen eurooppalaisessa ja kansainvälisessä PIO-yhteistyössä edistää kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden (NHRI) keskinäistä tietojen ja kokemusten vaihtoa, osaamista sekä kansainvälistä lisäarvoa. Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden moninaisuuden huomioiminen on tärkeää, jotta yhteistyöverkostoista on hyötyä niiden jäsenistölle.

Sekä eurooppalaisen (ENNHRI) että maailmanlaajuisen (GANHRI) verkostojen toiminta on viime vuosina kasvanut ja kehittynyt. Toiminnasta voidaan odottaa vielä suurempaa hyötyä ja tukea jäsenistöille tulevina vuosina. Ihmisoikeuskeskus on kummankin verkoston hallituksen jäsen vuosina 2016–2019.

Vuoden 2017 aikana Ihmisoikeuskeskus on osallistunut ENNHRI:n uuden strategian laatimiseen sekä koordinoitunut GANHRI:n osallistumisen YK:n vammaisyleissopimuksen osapuolikokoukseen. Keskukseen asiantuntijat ovat osallistuneet teematyöhön erityisesti ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen, TSS-oikeuksien ja vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseksi.

Yhteistyön tavoitteena on saada tietoa eurooppalaisesta ja kansainvälisestä PIO-kehityksestä, antaa esimerkkejä suomalaisista käytännöistä ja oppia muiden kokemuksista ja toimintatavoista.

Tärkeimmät kansainväliset yhteistyötahot kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja niiden verkostojen lisäksi ovat Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) sekä Euroopan neuvosto ja YK ja näiden eri sopimusvalvontaelimet. Eriyisesti EU:n perusoikeusviraston tutkimusten ja EU:n perusoikeuskirjan hyödyntämisessä on paljon yhteistyömahdollisuuksia.

Vuoden aikana Ihmisoikeuskeskus:

- Osallistuu aktiivisesti kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden väliseen yhteistyöhön ENNHRI:n ja GANHRI:n hallitusten ja niiden eri työryhmien jäsenenä sekä osallistuu ENNHRI:n uuden strategian toimeenpanoon ja vammaisyhteistyön kehittämiseen GANHRI:ssa.
- Pyrkii lisäämään EU:n perusoikeusviraston (FRA) ja perusoikeuskirjan tunnettuutta Suomessa ja tiivistämään yhteistyötä viraston kanssa mm. tutkimus- ja tiedotustoiminnassa.
- Järjestää yhteispohjoismaisen NHRI-tapaamisen, jolla pyritään vahvistamaan yhteistyötä mm. saamelaiskysymyksissä ja PIO-tutkimuksessa.

Liitteet

Ihmisoikeuskeskus, Ihmisoikeusvaltuuskunta ja kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

1. edistää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tiedotusta, kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä;
2. laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta;
3. tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi;
4. osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön;
5. huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.
6. toimia yhdessä Ihmisoikeusvaltuuskunnan ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansli- an kanssa YK:n vammaisyleissopimuksen artikla 33 mukaisena riippumattomana rakenteena toteuttaen sopimuksen edistämistä, suojelemista ja seurantaa.

Ihmisoikeuskeskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksella on valtuuskunta, jonka tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

1. toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
2. käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita
3. hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Ihmisoikeusvaltuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä, jotka eduskunnan oikeusasiamies nimittää. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

Ihmisoikeusvaltuuskunta päättää Ihmisoikeuskeskuksen toiminnallisista päälinjoista hyväksymällä sen vuosittaisen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Näin valtuuskunta osaltaan ohjaa keskuksen toimintaa sen lakisäästeiden tehtävien toteuttamiseksi käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on luotu Suomeen rakenne, joka yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa täyttää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtävänkuvaa ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi. Valtuuskunnalla on määrä toteuttaa Pariisin periaatteiden vaatimusta kansallisen ihmisoikeusinstituution laajasta yhteistyöverkostosta tai pluralistisesta kokoonpanosta.

Ihmisoikeuskeskuksen perus- ja ihmisoikeuksien yleiseen edistämiseen ja seurantaan liittyvät tehtävät, oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeusmandaatti ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pluralistisuus muodostavat erinomaiset lähtökohdat kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnalle.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteinen strategia vahvistettiin 18.6.2014. Strategian **viisi pitkän aikavälin** tavoitetta ovat:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyä ja niiden kunnioittaminen vahvistuu
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi